

Advokat Jon Kihlman svarar
på juridiska frågor

Fråga advokaten

Fråga: Viten i standardavtal är ofta alltför låga. Vi har ibland försökt föra högre viten in i våra avtal för att markera för leverantörer hur viktigt det är att leverans sker i tid. Leverantörerna har då invänt att höga viten är oskäliga. Hur höga viten får man ta ut, utan att de kan bedömas vara oskäliga?

RICKARD HALLOR, SIEMENS INDUSTRIAL TURBOMACHINERY AB

Svar:

Vitesklausuler används ofta som huvudsaklig avtalad påföljd vid leverantörens dröjsmål och ibland även som kompletterande påföljd vid avhjälpande av fel i levererade varor. I det senare fallet löper vitet oftast från reklamation tills avhjälpande har skett. Att avtala om viten är ett utmärkt sätt att hantera det många gånger svåra problemet att beräkna – och bevisa – vilken skada som uppkommit på grund av ett avtalsbrott. Genom en vitesklausul bestämmer man i stället i förväg hur stor den ersättningsgilla skadan är.

En vanlig konstruktion när viten avtalas är att vite utgår oberoende av faktisk skada och begränsas till visst belopp eller viss andel av det avtalade priset. Vanligt är också att man i avtalet antingen anger att skadestånd utöver vitesbeloppet inte skall utgå, eller att skadestånd visserligen kan utgå utöver vitet, men att detta begränsas till visst belopp eller viss andel av priset.

36 § avtalslagen ger generella möjligheter att jämka avtalsvillkor som är oskäliga.

Särskilt i kommersiella sammanhang är bestämmelsen ett tämligen extremt undantag från huvudregeln att man skall hålla ingångna avtal.

Ekonomisk skada är utgångspunkten

Vid bedömningen av om en vitesklausul är skälig eller oskälig, måste man beakta vad som skulle ha gällt om avtalet inte innehållit någon sådan klausul. Utgångspunkten för beräkningen av skadestånd vid avtalsbrott är att en avtalsbrytande part skall ersätta sin motpart all ekonomisk skada denne drabbas av på grund av avtalsbrottet.

Köplagstiftningen ger här till olika begränsningar av skadeståndsskyldigheten. Både uppdelningen mellan direkta och indirekta förluster i köplagen och den mer rättframma begränsningen enligt CISG, liksom övriga lagreglerade begränsningar, syftar till att ersättningskyldigheten i normalfall skall begränsas till förutserbara skador. Sådana begränsningar borde inte välla några problem

när viten avtalats, eftersom det då är möjligt att förutse exakt hur stor ersättning som skall utgå.

Vid utformningen av en vitesklausul, och inte minst vid bedömningen av hur högt vitesbeloppet skall vara, bör man utgå från hur stor skadan kan förväntas bli om leverans inte sker i enlighet med avtalet. Så länge det sammanlagda vitet blir lägre än den förmodade skadan är klausulen knappast oskälig, i vart fall inte gentemot leverantören. Klausulen begränsar då leverantörens ansvar.

Om vitet däremot skulle överstiga skadan, finns det ett något större utrymme för att anse den vara oskälig. Även i de flesta sådana fall bör dock vitesklausuler bedömas som skäliga. Endast om skillnaden mellan vitesbeloppet och skadan är anmärkningsvärt stor, bör jämkning kunna komma i fråga.

Inte bara skäliga utan lämpliga

Det finns ingen anledning för en köpare att tillförsäkra sig en ersättning vid avtalsbrott vilken är större än den skada köparen skulle lida på grund av avtalsbrottet. Det kostar mer än det smakar, eftersom köparen rimligtvis då får betala ett onödigt högt pris för varan. De vitesklausuler frågan berör, är därför i första hand sådana som visserligen är anmärkningsvärt långtgående vid en jämförelse med de vanligare standardavtalen, såsom NL 01 och ALOS 05, men som ändå medför en lägre ersättning än vad som skulle ha kunnat bli fallet om köplagstiftningens dispositiva bestämmelser hade tillämpats.

Klausuler som syftar till att leverantören skall bära en större del än vad som är fallet enligt vanliga standardavtal av den skada köparen lider på grund av ett eventuellt avtalsbrott, skapar bättre förutsättningar för att leverans sker i enlighet med avtalet. Sådana klausuler är med all säkerhet inte bara skäliga, utan ofta betydligt mer lämplig än såväl köplagstiftningens som standardavtalens alternativ.

Nya frågor att publicera kan skickas till Jon.Kihlman@garde.se